

LIBERETA'

FURLANIJA - JULIJSKA KRAJINA

Dodatek k časopisu Sindikata Italijanskih Upokojenecv Spi-Cgil Fjk v slovenščini

<http://spi.cgilvfg.it>

Edizione on line in lingua slovena di Liberetà Fvg Anno 18 - Numero 3 - Ottobre 2013 - Reg. Tribunale di Trieste N. 934 del 21/5/96 - Direttore responsabile Antonello Rodio

Mobilizacija upokojenecv

Siti smo nerazsodnih krčenj socialne podpore in vse nižjih prispevkov posameznim občinskim upravam, ki lahko le poslabšajo življenjske pogoje družin in starejših. Želimo pa si končno takih ukrepov, ki bi zmanjšali potrato in privilegije, predvsem pa davčno reformo, ki bi razkrinkala utajevalce in omilila davke delavcem in upokojenecem. Tako se glasi enoten, pisen poziv, ki so ga generalni tajniki sindikatov upokojenecv Spi-Cgil, Fnp-Cisl in Uilp-Uil naslovili na predsednika vlade Enrica Letto le nekaj dni pred glasovanjem o zaupnici v poslanski zbornici in v senatu.

Po mnenju podpisnikov - tajnikov Carle Cantone, Ermenegilda Bonfantija in Romana Bellissima - vladna stabilnost sama po sebi žal ne jamči izhoda iz krize. Potrebno je torej ubrati novo pot, »potrebne so jasne spremembe doslej sprejetih ukrepov, ki bi zagotovile indeksiranje pokojnin vzporedno z inflacijo in s pomočjo davčnih sprememb povrnilo upokojenecem kupno moč, ki so jo v zadnjih letih izgubili,« lahko beremo v pismu premierju. Generalni tajniki so v imenu 6 milijonov upokojenecv, ki jih predstavljajo, izrazili prepričanje, da so ravno njihovi člani daleč preveč prispevali za uravnovešene javnih bilanc, ki jih je kriza hudo načela, in pa za okrepitev socialne države. Ravno starejše osebe so namreč med najpomembnejšimi socialnimi blažilci, saj pomagajo svojim otrokom in vnukom v nelahkem trenutku, ki ga zaznamujejo brezposelnost, vse večje koriščenje dopolnilne blagajne in krčenja socialnih pravic. Taiste starejše osebe sedaj zahtevajo spremembe oz. konkretne ukrepe, opozarjajo Spi, Fnp in Uilp.

Revščina in brezposelnost naraščata

Revščina raste tudi v deželi FJK. Podatek potrjuje pokojninski zavod Istat, ki je v letu 2012 zabeležil porast števila revnih družin s 5,4 na 6,1 odstotka. Podatek je sila zaskrbljujoč, čeprav se drugod po Italiji ne godi ravno boljše: le v Emiliji Romagni, Venetu in na Južnem Tirolskem naletimo na nižje indekse, medtem ko so slednji drugod po polotoku v povprečju 12,7-odstotni. Opozoriti velja tudi na povprečni dohodek dvočlanske družine, ki je v letu 2012 znašal 991 evrov.

Nič spodbudnejši niso podatki o zaposlovanju: v deželi FJK smo v petih letih izgubili kar 25 tisoč

delovnih mest - leta 2008 so namreč prešteli 522 tisoč zaposlenih, v drugem trimesečju leta 2013 pa le 494 tisoč. Tudi na tem področju je pri nas stopnja brezposelnosti (7-odstotna) nižja v primerjavi z državnim povprečjem; znatno narašča tudi število obupanih oseb, ki so se prepustile malodušju, se vdale in prekinile z iskanjem službe. Seveda te osebe niso vključene v statistične lestvice brezposelnih, čeprav so dejansko brez dohodka. Pred nami je torej spet nov dokaz, da t.i. austeritv oz. strogi ukrepi sami po sebi niso koristili nikomur.

Domovi za starejše občane, zakonski osnutek proti slabemu ravnanju

«Prepričano podpiramo predlog ministra za zdravstvo glede strožjih kazni za tiste, ki slabo ravnaajo s starejšimi osebami po domovih za starejše občane. Parlament naj končno pokaže kanček dobre volje in odgovornosti ter naj čim prej odobri nove zakonske osnutke».

Generalna tajnica Spi-Cgil Carla Cantone je tako ocenila sprejetje zakonskega predloga ministrice Lorenzinove v ministrskem svetu. «Za strožje kazni in temeljitejši nadzor po domovih za starejše si že dolgo prizadeva tudi Spi», je dejala Cantonejeva. «Zdaj, ko je vlada končno poskrbela za zakonski osnutek, naj parlament pohiti in ukrepa, da ne bodo več domovi podobni taboriščem..»

Poreč - okrepitev povezave med Italijo in Hrvaško

Srečanje, pravzaprav simpozij, ki so ga 24. maja letos v Poreču priredile regionalne strukture Spi FJK in Veneta v sodelovanju s sindikatom upokojencev Hrvaške za Istrsko regijo, je bilo nadvse uspešno. Udeležile so se ga, kot zapisano, vse med seboj pobratene strukture Spi in Suh, ki so dejansko dokazale željo po nadaljevanju prejšnjih srečanj v Miljah in v Pulju v lanskem letu. Prisotni so bili tudi predstavniki deželnih in državnih tajništev obeh organizacij in debata se je osredotočila zlasti na tri vprašanja, s katerimi so odprli srečanje - na vprašanja organizacijskih politik in potrebnih sredstev za snovanje takega sindikata upokojencev, ki bi bil dejansko protagonist socialnih politik teritorija.

Luciano del Rosso je v imenu Spi Furlanije-Juljske krajine v svojem uvodnem posegu poudaril temeljne aspekte organizacijskega in administrativnega delovanja Spi FJK, ki so deželno sindikalno organizacijo že leta 1998 privedli do tega, da se je odločila za teritorialno delitev po okrajih; na tak način se je namreč veliko lažje pogajati glede socialnih in zdravstvenih storitev na krajevni ravni oz. v okviru obsega delovanja občinskih socio-zdravstvenih okrajev in zdravstvenega podjetja, je dejal. Da bi posameznim okrajem dovoljevali neomejeno delovanje in operativno avtonomijo na teritoriju, zakateregasoodgovorni, pa so se posledično odločili še za določene strukturalne aspekte in decentralizacijo sredstev. Del Rosso je pojasnil, da so izbire, ki so jih uvedli v FJK seveda sedaj pod drobnogledom, saj velja upoštevati, da se bliža kongres, kjer bo treba preučiti morebitne

izboljšave.

Tajništvo Spi Veneta je na srečanju predstavljal Danilo Toccane, ki je predstavil štiri sindikalne okraje iz Veneta (Lemene, Portogruaro, Mirano, Jesolo in Castelfranco), ki so pobrateni s hrvaškimi. Ocenil je, da so tudi tovrstna pobratjenja, čeprav sicer v manjši meri, pripomogla k temu, da je Hrvaška danes članica Evropske unije, v sklopu katere so vsi člani poklicani, da sodelujejo s svojimi sindikalnimi pobudami za razvoj zaščite pravic starejših oseb in upokojencev. Tako sindikalno srečanje v Zagrebu (17. In 18. oktobra 2012) ob 20-letnici ustanovitve SUH, kot tudi pobuda z naslovom »Evropa, ki si jo želimo – Socialne pravice in sindikalno predstavnštvo«, ki so jo 26. oktobra lani v Pulju priredili

pobrateni okraji, sta nedvomno dokazala, da lahko sindikalna angažiranost kljubuje politikam posameznih držav, ki temeljijo na linearnem krčenju socialne

države, welfare-ja in zdravstva, kar znatno pogojuje življenje in dohodek milijonov upokojencev in starejših nasploh. Toccane se je v svojem posegu

tudi spomnil, da so se 15. maja na protestni demonstraciji v Evropskem parlamentu v Bruslju, ki jo je priredila Ferpa, odločili za zbiranje podpisov v podporo zakonskemu predlogu oz. evropski direktivi namenjeni posameznim državam za zaščito fizičnih in gospodarskih pravic nesamostojnih oseb.

Istrski Suh je na srečanju predstavljal njegov predsednik Vladimir Bursic, ki je pojasnil sedanjo organizacijsko plat sindikalne organizacije, ki se stalno razvija na področju razpoznavnosti na teritoriju in tudi zasledovanja ukrepov, ki bi dovoljevali večje gotovosti in enako ravnanje v zvezi z razdeljevanjem sredstev teritorialnim in državnim strukturam Suh.

Sledila je živahna razprava, pri kateri so sodelovali številni predstavniki Spi FJK in Veneta ter Suh.

Za jasne in realistične zaključke srečanja sta naposled poskrbela predsednica državnega Suh Jasna Šetrović in odgovorni za mednarodni oddelek državnega Spi Livio Melgari.

Oba sta podčrtala pomen in pozitiven doprinos debate glede temeljnih tem za delovanje in razvoj obeh organizacij, za kateri so tovrstna srečanja in pogovori prav gotovo v podporo skupne rasti in iskanja skupnega sodelovanja zlasti v trenutku, ko huda ekonomska in socialna kriza stresa Evropo in življenjsko potrebujemo pokončno in koordinirano sindikalno gibanje, ki bi znalo na podlagi delovanja struktur na teritoriju najti primerne odgovore na vse večje potrebe in nuje najšibkejših družbenih slojev.

Upokojenci Spi FJK na obisku v Evropskem parlamentu

Večja skupina upokojencev mestnega okraja Spi se je podala na obisk Evropskega parlamenta, kjer je lahko prisostvovala delovnemu zasedanju skupine evropskih Socialnih demokratov. Na povabilo evropskega poslanca skupine Socialnih demokratov Sergia Cofferatija si je kakih 40 članov tržaškega Spi 3. junija ogledalo sedež Evropskega parlamenta in sledilo seji evropskih levo-sredinskih parlamentarcev o nastopanju glede nekaterih pomembnih in aktualnih tem. Za prijetno presenečenje je poskrbel predsednik skupine naprednega zavezništva socialistov in demokratov v Evropskem parlamentu Avstrijec Hannes Swoboda, ki je pozdravil goste Spi FJK, s toplim aplavzom pa so se mu je pridružilo tudi več sto prisotnih evropskih parlamentarcev.

Gino Dorigo

Furlanija-Juljska krajina je zemlja odpornosti. Številni so bili namreč delavci in kmetje, ki so se z orožjem uprli nacifašizmu. To bi lahko bil seveda zadostni razlog, zaradi katerega se je deželni Spi letos želel pokloniti temi spomina. Pri sindikatu so si zamislili dvodnevni maraton, ki predvideva obisk taborišča v Gonarsu in pa koncentracijskega taborišča Rižarne pri Sv. Soboti v Trstu (12. Novembra), naslednjega dne (13. novembra) pa še prireditev državnega posveta z naslovom »Kraji spomina«. Pobudo podpira tudi državni Spi, ki sodeluje z državnim tajništvom pri organizaciji izredne pobude. V uvodu smo zapisali, da je dežela Furlanija-Juljska krajina zemlja odpornosti. Zgodovinarji namreč opozarjajo, da je prva partizanska enota – udarna brigada Garibaldi (sestavljali so ga politični preganjanci, tisti, ki so odklanjali vojaško službo in pa veterani španske vojne) začela delovati ravno na območju ob meji, ki gre od Nadiških dolin do Goriških Brd in Krasa. Da bi bolje razumeli celoten kontekst, moramo seveda pripovedovanje začeti pri vojaškem napadu fašistične Italije na Jugoslavijo, to je 6. aprila 1941: rezultat tega so bile požgane vasi, pokoli in posiljena dekleta, mučenja, umori in deportacije, ki so italijanske vojake in stotnike postavili na isto raven kot nacistične zločince. Načrt, ki ga je imel v mislih Mussolini, je dosledno izvedel general Mario Robotti, poveljnik XI. Armadnega korpusa, ki je bil nastanjen v Ljubljani: predvideval je namreč prisilen

umik vseh Slovencev in Hrvatov iz t.i. »slovanskih okrajev« in nastanitev italijanskih družin vanje. »Ti ljudje nas ne bodo nikoli marali, tako da je najbolje, da takoj ukrepamo in ne zgubljam časa ...«, naj bi ocenil Mussolini leto pozneje v svojem govoru z dne 31. julija 1942. Domasovnega deportiranja k sreči ni prišlo, a le zaradi pomanjkanja sredstev in ne zato, ker bi načrtu kdo izmed načelnikov italijanske vojske nasprotoval. Deportirance so odvedli v posebna taborišča oz. na prisilno delo tako v zbirna središča na nacionalnem, italijanskem teritoriju kot tudi na priključenih ozemljih sosednje Jugoslavije. Eno izmed teh je bilo v Gonarsu, kjer je bilo interniranih 6500 civilistov. Naj opozorim,

da je bilo v videmski pokrajini še taborišče v Viscu (3272 interniranih civilistov), druga dva pa sta bila še na Goriškem, in sicer v krajih Cighino (600 ujetnikov iz ljubljanske province) in Poggio Terza Armata. Po kapitulaciji Italije, 8. septembra 1943, ko so se italijanske vojaške enote porazgubile in je bilo taborišče osvobojeno, je bilo stanje v njem strašno. Raziskovalci in zgodovinarji ocenjujejo, da je zaradi lakote, fizičnega nasilja in bolezni tam umrlo nad 500 oseb od leta 1941 do 1943. Vendar strahotam ni bilo videti konca: po 8. septembru so namreč pokrajine Videm, Gorica, Trst, Pulj, Reka in Ljubljana prešle pod nadzor tretjega reicha oz. visokega komisarja Friedricha Rainerja. V Trstu, pri Sv. Soboti, so

Dvojno srečanje posvečeno spominu, ki ga Spi prireja 12. In 13. novembra v Gonarsu oz. Rižarni pri Sv. Soboti

Spominska dneva, da ne bi pozabili

številnih metod pobijanja: s plinom (s pomočjo posebnih vozil), s streljanjem in z udarcem s kladivom po glavi. Nekdanja sušilnica je bila prirejena v krematorijsko peč in prvič je zagorela 4. aprila 1944, ko so vanjo zmetali kakih 70 trupel talcev, ki so jih dan prej ustrelili na Opčinah. V noči na 30. april 1945 so Nemci pred begom peč in dimnik razstrelili. Šele dekret predsednika republike z dne 15. aprila 1965 je Rižarno vključil med državne spomenike kot »edino nacistično taborišče v Italiji«. Sicer pa bi lahko o grozodejstvih še in še pisali. Med leti 1943 in 1945 so nastale spet druge strukture, kjer so izvajali nasilje, mučili so in ubijali: to so tako imenovane »ville tristi« ali žalostne vile, ki jih je upravljala Gestapo. Najbolj znana je nedvomno tista v Rimu, v Ulici Tasso, vendar je bila tudi v Trstu ena izmed teh – v njej je med drugimi imela svoj brlog z mučilnico tudi sramotna Colottijeva banda, ki je sodelovala z vojašnico Piave iz Palmanove v Spodnji Furlaniji, kjer so prav tako mučili in pobijali ljudi. Da bi se tem grozotam uprli, je v Furlaniji-Juljski krajini zaživel odpornišk gibanje. Da dogajanje ne bi tonilo v pozabo, bo poskrbel Spi z dvodnevno pobudo 12. in 13. novembra. Na tak način želi sindikat ponovno opozoriti, da je spominjanje naša dolžnost, zlasti v tem obdobju, ko v Italiji in Evropi razsaja kriza, ki ponovno napaja nacistične in fašistične nastope. Zgrešeno je in daleč nedopustno postavljati na isto raven tiste, ki so se borili in so svoje življenje dali za svobodo, s tistimi, ki so jim to svobodo odklanjali z orožjem nasilja in terorja.

Skrbstveno delo, podpreti ga je treba

Javno priznavanje skrbstvene dejavnosti v družinskem krogu je nujno potrebno

Nujno potrebno je javno priznavanje skrbstvenega dela v družinskem krogu, tistega, ki ga navadno nudijo ženske. Gre za obliko pomoči, ki bi zahtevala podporo javnih skladov, kritje socialnega zavarovanja in novih ukrepov, ki bi dovoljevali usklajevanje delovanja za domačimi zidovi z nadaljevanjem opravljanja službe. To je cilj, ki so si ga zadali pri skupini »skrbstveno delo« pri državnem Spi-Cgil, saj so prepričani, da je nujno potrebno pozornost usmeriti ne le v koristnike oskrbe in pomoči starejšim, otrokom in nesamostojnim osebkom, pač pa tudi samim osebkom, ki to delo opravljajo, t.i. negovalcem (»caregiver«). Pozorni moramo biti zlasti do tistih, ki to funkcijo opravljajo v družinskem krogu – v glavnem so to ženske – kar hudo vpliva na ohranjanje zaposlitve na trgu dela in zaščite socialnega zavarovanja. Navsezadnje gre za potrebno pomoč, ki jo še dodatno bremenijo krčenja zdravstvenih, socialnih in skrbstvenih storitev, saj tako tvegamo, da bomo samo še dodatno povečali delo, breme in sredstva, za katera že

itak poskrbijo družine same, kot rečeno zlasti ženske. Potrebna je torej okrepitev investicij v socialno državo, ki bi predvidevala tudi priznavanje družinskega skrbstvenega dela, zavedajoč se, da je to nepravilna prihranek za državo. Vzporedno z omenjenim priznanjem, bi bilo seveda spodbudno zvišati javne prispevke v podporo oskrbe na domu. Prepričani smo, da bi v ta namen koristil zdravstveni dodatek v primerih, ko ne bi bila dodeljena morebitna doklada za spremstvo. Obenem pa bi veljalo uvesti nekakšne »službe za olajšanje«, ki ne bi vključevale le začasnega bivanja v rezidenčnih strukturah, temveč tudi dejansko okrepile oskrbo na domu, začeni s tisto, ki jo nudijo občine, tako da bi olajšali breme na ramenih negovalcev (caregiver). Za zgled nam je lahko Nemčija, kjer zakon predvideva priznavanje dela domačega oskrbnika, ko slednje presega 14 ur tedensko oz. določa ukrepe, s katerimi je mogoče usklajevati delo na domu z ohranjanjem zaposlitve.

Volilne obljube leve sredine naj se udejanjijo

Ena oseba na štiri je danes krepko presegla določeno starostno mejo. Na podlagi demografskih raziskav pa naj bi v prihodnje starejši od 65. leta v deželi FJK obsegali kar tretjino prebivalstva: pripetilo se bo leta 2040. Takrat bo odstotek t.i. velikih starostnikov, to je tistih, ki so presegli 85 let starosti, celo dvakrat večji od sedanjega.

Ne gre le za skope statistike in matematične projekcije: to je realna slika današnje Furlanije-Juljske krajine, tretje italijanske dežele z največjim številom starostnikov; pred njo se uvrščata le Ligurija in Umbrija. Nedvomno so take informacije za današnje in bodoče starostnike dobrodošle, saj kažejo na to, da se življenjska doba daljša in presega 80 let starosti; taki podatki pa naj bodo predvsem v opomin vladajočim, ki morajo na teh osnovah snovati socialne, skrbstvene in zdravstvene politike, načrtovati razvoj naših mest in si zamisliti nove oblike gradnje, zunaj in znotraj naših domov.

Ne gre za izredno stanje: to je namreč sad znanstvenega in medicinskega napredka, različnih življenjskih stilov in organizacije dela. Vse to seveda pripomore k daljšanju življenjske dobe, pa tudi k vidni izboljšavi življenja samega. Ko se danes 65-letnik upokoji, seveda če mu bo zakon nekdanje ministrice Fornerove to dovolil, bo v novo življenje stopil s povsem različnim strokovnim znanjem in vedel bo, da ga lahko uživa še veliko let, kar je bilo še pred nedavnim nepojmljivo. Ravno zato nam je pri srcu, da se njihova strokovnost, znanje in življenjskost ne izpoje, kvčjemu, da se še okrepi in jo lahko koristijo tudi ostali.

To je sicer izziv, s katerim se morajo soočiti vse družbe tako imenovanega razvitega kapitalističnega sistema, ki jih zaznamujeta postopna demografska rast – rešuje jo le doprinos priseljencev – in visoka raven blaginje, pa čeprav se je loteva petletna kriza. Ta izziv ima tudi svoje ime, pravimo mu aktivno staranje, ki se vse bolj pojavlja, ko govorimo o socialni državi, prostovoljstvu, socialno-ekonomskih politikah in izobraževanju. Veliko je namreč razvojnih sektorjev, dejavniki, ki bi bili tako transverzalni in bogati z medsebojnimi povezavami, pa so redki. Nedvomno gre za

Aktivno staranje, od besed do dejanj

izziv za nove in nove debate in področja morebitnih posegov se množijo, vendar tvegamo, da bomo ustvarili le zmešnjava

ko bo besede treba spremeniti v politična in upravna dejanja. Deželni Spi je prepričan, da je tudi v deželi FJK napočil čas za zakon

nato temo. Sindikati upokojencev so se o tem že pogovarjali s posameznimi predstavniki koalicij na zadnjih deželnih

volitvah; tista, ki jo je vodila Debora Serracchiani – sedanja predsednica deželne vlade – se je obvezala, da bo za zakon poskrbela. Kriza je sicer doslej deželni vladi narekovala druge prioritete, saj so bile v glavnem moči usmerjene v reševanje nesporne potrebe omejitve naraščanja brezposelnosti in v iskanje novih oblik podpore in ponovnega zagona gospodarstva. Danes pa se mora obljuba le začeti izoblikovati: soočanje glede finančnega zakona 2014, bo za nas temeljilo na temi nesamostojnosti, domov za starejše občane in integracije med oskrbo in zdravstvenimi ukrepi, hkrati pa bo moralo biti priložnost za določanje temeljnih ciljev zakona. Seveda z željo, da ga deželni svet odobri že v prvi polovici leta 2014.

Če nam bo uspelo, bomo tretja italijanska dežela, ki se lahko ponaša z zakonom o aktivnem staranju. Primat si delita Ligurija in Umbrija, ki sta našo deželo prehiteli pri kazalcih staranja prebivalstva. Obe pa sta nam lahko za zgled, tako zaradi uspešnega zakona kot seveda oblik, s katerimi sta ga udejanjili; lahko tudi preučimo, katere so bile odlike, katere pa omejitve, ki so zaznamovale udejanjanje ukrepa v omenjenih dveh deželah. Posnemanje namreč ni kaznivo dejanje, zlasti če lahko pospeši zakonsko udejanjanje. Vendar pozor, naj bo to tem bolj smotrno.

Čez 25 let bo imel vsak tretji prebivalec nad 65 let

Vsak četrti prebivalec ima danes nad 65 let starosti. Furlanija-Juljska krajina se že nagiba k temu podatku, kar jo postavlja med italijanske dežele z najvišjo stopnjo starejših prebivalcev. Samo Ligurija in Umbrija sta postavljeni slabše na lestvici. Leta 2011 je bilo starejših v deželi FJK 23,4 odstotka, kar tri točke več od državnega povprečja (20,6 odstotka); največ jih je seveda v Trstu (27,8 odstotka), ki velja za »najstarejšo« pokrajino v Italiji.

Deželna prestolnica je v tej luči ogledalo žal vse bližnje prihodnosti: po predvidevanjih pokojninskega zavoda Istat naj bi leta 2025 starejši

od 65. leta v deželi FJK daleč presegali mejo 25 odstotkov, leta 2040 pa naj bi celo dosegli 33 odstotkov. Takrat bo vsak tretji prebivalec starejši od 65. leta, 85-letnikov pa bo glede na dejanska predvidevanja kar 80 tisoč, se pravi kar dvakrat več od danes. Nespremenjeno ostaja v glavnem število mladih, katerih odstotek še rahlo upada in naj bi se baje ustalil na 12 odstotkih.

Največjo nevarnost predstavlja v takem okviru spet nov upad zaposlovanja, ki bi lahko strahotno udaril po že itak šibkem sistemu socialnega zavarovanja, socialne države in generacijske solidarnosti.

FJK, DANAŠNJA SLIKA ...

	Gorica	Pordenon	Trst	Videm	FJK		... in osnutek prihodnosti	
Prebivalci	142.407	315.323	236.556	541.522	1.235.808			
-od teh je mlajših od 15 let	17.345	43.907	27.010	67.190	155.452			
% pod 15	12,2%	13,9%	11,4%	12,4%	12,6%	▶	11,8%	11,8%
-od teh je starejših od 65 let	35.182	64.495	65.647	124.071	289.395			
% nad 65	24,7%	20,5%	27,8%	22,9%	23,4%	▶	26,5%	33,1%
-od teh je starejših od 85 let	4.539	8.075	8.990	15.416	37.020			
% nad 85	3,2%	2,6%	3,8%	2,8%	3,0%	▶	4,9%	6,6%